

C-238/19. sz. ügy**Az előzetes döntéshozatal iránti kérelemről a Bíróság eljárási szabályzata
98. cikkének (1) bekezdése alapján készített összefoglalás****A benyújtás napja:**

2019. március 20.

A kérdést előterjesztő bíróság:

Verwaltungsgericht Hannover (Németország)

Az előzetes döntéshozatalra utaló határozat kelte:

2019. március 7.

Felperes:

EZ

Alperes:

Bundesrepublik Deutschland, képviseli: Bundesamt für Migration und Flüchtlinge

Az alapeljárás tárgya

A felek arról vitáznak a kérdést előterjesztő bíróság előtt, hogy a már kiegészítő védelemben részesített felperes igényelheti-e az alperestől ezen felül a menekültjogállás elismerését.

Az előzetes döntéshozatal iránti kérelem tárgya és jogalapja

A kérdést előterjesztő bíróság az EUMSZ 267. cikk alapján a 2011/95/EU irányelv értelmezése céljából fordul a Bírósághoz egy olyan ügyben, amelyben egy hadkötelezettség alá tartozó szír állampolgár az őt fenyegető behívás miatt elhagyta hazáját, és most a menekültjogállás elismerését kéri a Németországi Szövetségi Köztársaságban.

Az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdések

1. Úgy kell-e értelmezni a 2011/95/EU irányelv 9. cikke (2) bekezdésének e) pontját, hogy a „konfliktushelyzetben történő katonai szolgálatmegtagadás” nem követeli meg, hogy az érintett személy formális megtagadási eljárásban tagadja meg a katonai szolgálatot, ha a származási ország joga nem rendelkezik a katonai szolgálat megtagadásához való jogról?

2. Az első kérdésre adandó igenlő válasz esetén:

Védelemben részesíti-e a 2011/95/EU irányelv 9. cikke (2) bekezdésének e) pontja a „konfliktushelyzetben történő katonai szolgálatmegtagadással” azokat a személyeket is, akik a katonai szolgálat alóli felmentés lejárta után nem állnak a származási ország katonai közigazgatásának rendelkezésére, és meneküléssel kivonják magukat a kényszerbehívás alól?

3. A második kérdésre adandó igenlő válasz esetén:

Úgy kell-e értelmezni a 2011/95/EU irányelv 9. cikke (2) bekezdésének e) pontját, hogy az olyan hadköteles személy számára, aki a jövőbeli katonai bevetési területét nem ismeri, a katonai szolgálat teljesítése pusztán azért „járna [közvetlenül vagy közvetve] bűncselekmény vagy a 12. cikk (2) bekezdése szerinti kizáró okok hatálya alá tartozó valamely cselekmény elkövetésével”, mivel a származási országának fegyveres erői hadköteles személyek bevetésével ismételt és rendszeresen követnek el ilyen bűncselekményeket vagy cselekményeket?

4. Úgy kell-e értelmezni a 2011/95/EU irányelv 9. cikkének (3) bekezdését, hogy a 2011/95/EU irányelv 9. cikke (2) bekezdésének e) pontja szerinti üldöztetés esetén is – a 2011/95/EU irányelv 2. cikkének d) pontjával összhangban – összefüggésnek kell lennie a 2011/95/EU irányelv 10. cikkében említett okok, valamint a 2011/95/EU irányelv 9. cikkének (1) és (2) bekezdésében üldöztetésnek minősített cselekmények, illetve az ilyen cselekményekkel szembeni védelem hiánya között?

5. A negyedik kérdésre adandó igenlő válasz esetén: a 2011/95/EU irányelv 9. cikkének a 2. cikke d) pontjával összefüggésben értelmezett (3) bekezdése értelmében vett azon összefüggés, amely a katonai szolgálatmegtagadás miatti büntetőeljárás vagy büntetés formájában történő üldöztetés és az üldöztetési ok között áll fenn, már akkor adott, ha a büntetőeljárás vagy a büntetés a megtagadáshoz kapcsolódik?

A hivatkozott nemzetközi jogi rendelkezések

A menekültek helyzetére vonatkozó, 1951. július 28-án aláírt egyezmény (kihirdette: az 1989. évi 15. tvr., a továbbiakban: Genfi Egyezmény)

A polgári lakosság háború idején való védelméről szóló, 1949. augusztus 12-i genfi egyezmény (kihirdette: az 1954. évi 32. tvr.)

Az 1949. augusztus 12-én kötött genfi egyezményeket kiegészítő és a nemzetközi fegyveres összeütközések áldozatainak védelméről szóló jegyzőkönyv (I. jegyzőkönyv, kihirdette: az 1989. évi 20. tvr.)

Az 1949. augusztus 12-én kötött genfi egyezményeket kiegészítő és a nemzetközi fegyveres összeütközések áldozatainak védelméről szóló jegyzőkönyv (II. jegyzőkönyv, kihirdette: az 1989. évi 20. tvr.)

A hivatkozott uniós jogi rendelkezések

A harmadik országbeli állampolgárok és hontalan személyek nemzetközi védelemre jogosultként való elismerésére, az egységes menekült- vagy kiegészítő védelmet biztosító jogállásra, valamint a nyújtott védelem tartalmára vonatkozó szabályokról szóló, 2011. december 13-i 2011/95/EU európai parlamenti és tanácsi irányelv (HL 2011. L 337., 9. o.; helyesbítések: HL 2017. L 167., 58. o.; HL 2019. L 19., 20. o.), különösen 2. cikkének d) pontja, 9. cikkének (1) bekezdése, (2) bekezdésének e) pontja és (3) bekezdése, 10. cikke, 12. cikkének (2) bekezdése

A hivatkozott nemzeti rendelkezések

Asylgesetz (a menedéjogról szóló törvény, a továbbiakban: AsylG), különösen 3. §-ának (1), (2) és (4) bekezdése, 3a. §-a (1) bekezdésének 1. pontja, (2) bekezdésének 5. pontja és (3) bekezdése, 3b. §-ának (1) és (2) bekezdése

2002. június 26-i Völkerstrafgesetzbuch (a nemzetközi büntetőjogról szóló törvénykönyv)

A tényállás és az eljárás rövid bemutatása

- 1 A felperes szír állampolgár. 2014. november 6-án tengeri úton hagyta el hazáját, és több államon keresztül 2015. szeptember 5-én szárazföldi úton utazott be a Németországi Szövetségi Köztársaságba. 2016. január 28-án menedékjog iránti formális kérelmet terjesztett elő az alperesnél.
- 2 Az alperes általi meghallgatás során a felperes lényegében azt adta elő, hogy katonai szolgálatát a szíriai hadseregben még nem teljesítette, és attól való félelmében, hogy részt kell vennie a polgárháborúban, a katonai szolgálat alóli felmentését kérte. A felmentést 2015 februárjáig, az egyetemi tanulmányai befejezéséig engedélyezték számára. A felperes a tanulmányokat 2014 áprilisában fejezte be, és 2014 novemberében az őt fenyegető behívás miatt elhagyta hazáját.

- 3 A 2017. április 11-i határozattal az alperes elismerte a felperes kiegészítő védelmi jogállását. A menedékjog iránti kérelmet egyebekben elutasította. A felperes e határozattal szemben 2017. május 1-jén keresetet indított a kérdést előterjesztő bíróság előtt.

Az alapeljárásban részt vevő felek főbb érvei

- 4 A felperes lényegében arra hivatkozik, hogy – egyéni okoktól függetlenül – már a Szíriából való menekülése és a Németországi Szövetségi Köztársaságban benyújtott menedékjog iránti kérelme miatt üldöztetés fenyegeti Szíriában.
- 5 Az alperes azt az álláspontot képviseli, hogy maga a felperes Szíriában nem szenvedett el a kiutazásával okozati összefüggésben álló üldöztetést. Visszatérő személyként sem kell üldöztetéstől tartania, ugyanis csupán a polgárháború elől menekült. Mindenképpen hiányzik az üldöztetés és az üldöztetési ok közötti összefüggés.

Az előzetes döntéshozatal iránti kérelem indokolásának rövid bemutatása

A nemzeti jogi helyzetről

- 6 A felperes a menekültjogállás elismerését kéri az Asylgesetz (menedékjogról szóló törvény, a továbbiakban: AsylG) 3a. §-a (1) bekezdésének 1. pontjával és (2) bekezdésének 5. pontjával összefüggésben értelmezett 3. §-ának (1) és (4) bekezdése alapján. Eszerint valamely külföldi személy menekültjogállását el kell ismerni, ha faji, illetőleg vallási okok, nemzeti hovatartozása, politikai meggyőződése vagy meghatározott társadalmi csoporthoz való tartozása miatti üldöztetéstől való megalapozott félelme miatt a származása szerinti országon kívül tartózkodik. Az AsylG 3a. §-a (2) bekezdésének 5. pontja szerint a konfliktushelyzetben történő katonai szolgálatmegtagadás miatti büntetőeljárás vagy büntetés üldöztetésnek minősülhet, amennyiben a katonai szolgálat teljesítése bűncselekmény vagy az AsylG 3. §-ának (2) bekezdése szerinti kizáró okok hatálya alá tartozó valamely cselekmény elkövetésével járna. Az AsylG 3. §-a (2) bekezdése első mondatának 1. pontja szerint ide tartoznak a béke elleni, háborús, vagy emberiség elleni bűncselekmények. Az AsylG 3a. §-ának (3) bekezdése szerint az AsylG 3b. §-ával összefüggésben értelmezett 3. §-a (1) bekezdésének 1. pontjában megjelölt üldöztetési okok és az AsylG 3a. §-ának (1) bekezdésében üldöztetésnek minősített cselekmények között összefüggésnek kell fennállnia.
- 7 A német közigazgatási bíróságoknak a hadköteles (szír) személyek – katonai szolgálatmegtagadás miatti büntetőeljárás vagy büntetés formájában történő – politikai üldöztetésével kapcsolatos ítélkezési gyakorlata nem egységes.

A szíriai helyzetről

- 8 Szíriában 2011 óta belső fegyveres konfliktushelyzet áll fenn. A kérdést előterjesztő bíróság megállapította, hogy a szíriai polgárháborúban a konfliktusban részt vevő valamennyi fél most is súlyosan és rendszeresen megsérti a nemzetközi humanitárius jogot.
- 9 Szíriában két éves általános hadkötelezettség áll fenn a 18 év feletti szír állampolgárságú férfiakra vonatkozóan. A katonai szolgálat megtagadásához való jogot a szír jog nem ismeri.
- 10 A szír katonai közigazgatás továbbra is intenzív sorozást végez. A sorozási eljárás keretében a hadköteles személyektől általánosan elvárják, hogy a hadkötelezettség beálltával – például a tanulmányi célú felmentés lejártával – önállóan jelentkezzenek a sorozóirodáknál. A katonai közigazgatásnál nem jelentkező hadköteles személyek rendszerint hat hónap után a katonai szolgálat alól kibúvó személyek listájára kerülnek, amelyet az ellenőrző pontok és más állami hatóságok rendelkezésére bocsátanak. A szír jog szerint a katonai szolgálat alól kibúvó, ilyen úton elfogott személyeket háború idején öt évig terjedő szabadságvesztés büntetés fenyegeti. A büntetések formája önkényes, és a törvény által előírt szabadságvesztés büntetéstől a fronton történő, katonai kiképzés nélküli kockázatos bevetésen át a kivégzésig terjed.
- 11 A kérdést előterjesztő bíróság véleménye szerint a felperest, aki röviddel a katonai szolgálat alóli felmentésének lejárta előtt kivonta magát a szír hatóságok eljárása alól azzal, hogy elhagyta Szíriát, és védelmet kért a Németországi Szövetségi Köztársaságban, e magatartás alapján büntetőeljárás vagy büntetés fenyegeti a származási országában, Szíriában, ahol általános hadkötelezettség van érvényben, amelyet a felperes nem akar teljesíteni, és amelynek teljesítése valószínűleg háborús bűncselekmények elkövetésével járna.

Az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdésekről***Az előzetes döntéshozatalra előterjesztett első és második kérdésről***

- 12 A kérdést előterjesztő bíróság először azt szeretné megtudni, hogy katonai szolgálat alóli kibúvásnak minősülhet-e a katonai szolgálat meneküléssel való megtagadása, vagy megkövetelhető-e a katonai szolgálatnak az illetékes hatóságokkal szemben kifejezetten kinyilvánított elutasítása. Az előzetes döntéshozatalra előterjesztett első és második kérdés arra irányul, hogy a 2011/95/EU irányelv 9. cikke (2) bekezdésének e) pontját úgy kell-e értelmezni, hogy a katonai „szolgálatmegtagadás” a származási országból történő pusztán menekülésnél többet követel meg akkor is, ha a származási ország joga nem ismeri a katonai szolgálatmegtagadás lehetőségét. Ha feltételezzük, hogy a hadköteles személynek minden esetben nyilatkozatot kellene tennie az állami hatóságokkal szemben a katonai szolgálat megtagadásáról, akkor e személy esetleges megtorlásnak tenné ki magát annak reménye nélkül, hogy a lelkiismereti

döntését figyelembe vennék. Ebből az okból a kérdést előterjesztő bíróság arra hajlik, hogy a hadköteles személynek a származási országából történő menekülését is katonai szolgálatmegtagadásnak tekintse, és az előzetes döntéshozatalra előterjesztett két kérdésre igenlő választ adjon, amennyiben a menekülés időbeli szempontból érdemi összefüggésben áll a sorozás időpontjával vagy a hadkötelezettség kezdetével.

Az előzetes döntéshozatalra előterjesztett harmadik kérdésről

- 13 A 2011/95/EU irányelv 12. cikke (2) bekezdésének a) pontja szerinti kizáró ok „háborús [...] bűncselekmények[re]” vonatkozik. A fogalom az 1951. július 28-i Genfi Egyezmény 1. cikkének F. szakaszán alapul. Háborús bűncselekményről különösen akkor van szó, ha olyan személyek vagy intézmények ellen irányulnak katonai cselekmények, akiket, illetve amelyeket a polgári lakosság háború idején való védelméről szóló, 1949. augusztus 12-i Genfi Egyezmény, valamint az I. és II. kiegészítő jegyzőkönyv különös védelemben részesít. Ezt az egyezményt és a kiegészítő jegyzőkönyveket a 2002. június 26-i nemzetközi büntetőjogról szóló törvénykönyv ültette át a német jogba. Többek között azt szabályozza, hogy mely cselekmények tartoznak a háborús bűncselekmények fogalma alá, és mely cselekmények tartoznak a háborús bűncselekményekkel egy tekintet alá eső „emberiség elleni bűncselekmények” fogalma alá.
- 14 A kérdést előterjesztő bíróság utal a Bíróságnak a 2015. február 26-i Shepherd ítéletben (C-472/13, EU:C:2015:117), különösen annak 35–46. pontjában tett fejtegetéseire, és Sharpston főtanácsnoknak az erre az ügyre vonatkozó indítványára (EU:C:2014:2360), különösen annak 37. pontjára. Ebből az ítélkezési gyakorlatból az következik, hogy a menekültnek nem kell személyesen elkövetnie háborús bűncselekményeket vagy emberiség elleni bűncselekményeket, hanem azon általános kontextus mérvadó, amelyben a katonai szolgálatot gyakorolják. A menekültnek azonban bizonyítania kell, hogy a katonai szolgálatának teljesítése a kizáró okok hatálya alá tartozó cselekmények vagy bűncselekmények elkövetésével „járna”. Ez a tényező ezzel egy olyan prognózist tartalmaz, amelynek esetében figyelembe kell venni, hogy mennyire valószínű az, hogy a katonai szolgálat keretében a jövőben ilyen cselekményt követnek el. A Bíróság ítélkezési gyakorlata szerint a védelem kizárólag akkor terjeszthető ki a háborús bűncselekmények elkövetésében közvetlenül részt nem vevő személyekre, ha a funkcióik gyakorlása kellő közvetlenséggel és észszerű valószínűséggel kényszeríti őket arra, hogy ilyen cselekedetekben részt vegyenek.
- 15 A kérdést előterjesztő bíróság hadköteles személyek jövőbeli háborús bűncselekmények elkövetésében való részvételét Szíriában kellően valószínűnek tartja. A bíróság utal többek között az Egyesült Nemzetek intézményeinek számos jelentésére, amelyek alapján arra a meggyőződésre jutott, hogy a szír kormánycsapatok évek óta jelentős mértékben vesznek részt rendszeres háborús bűncselekmények elkövetésében, és ennek során hadköteles személyeket vetnek be.

- 16 A kérdést előterjesztő bíróság felveti a kérdést, hogy önmagában e körülmény alapján észszerűen valószínűnek tűnik-e, hogy valamely hadköteles személy számára a katonai szolgálat teljesítése háborús bűncselekmény elkövetésében való – legalább közvetett – részvétellel járna. A nemzeti bíróságok a Shepherd ítéletből azt vezetik le, hogy a felmentett hadköteles személyeknek azt valószínűsítő körülményeket is elő kell adniuk, hogy hazájukban mely katonai egységhez tartoznának. Ez a követelmény a kérdést előterjesztő bíróság számára nem tűnik célszerűnek. Először is ez a szempont nem kizárólagosan mérvadó, mivel a Bíróság a Shepherd ítéletben azonos súlyú valószínűsítő körülmények – mint a kérelmező egyéni helyzete, személyes körülményei és a származási országgal kapcsolatos tények – együttesét veszi figyelembe, amelyeknek igazolniuk kell, hogy e szolgálati helyzet valószínűvé teszi az állított háborús bűncselekmények elkövetését. Másodszor a kérdést előterjesztő bíróság álláspontja szerint a Bíróság által a Shepherd ügyben alapul vett ténybeli előfeltevések Szíriában nem adottak. A Bíróság azzal érvelt, hogy az Amerikai Egyesült Államok főszabály szerint bünteti a háborús bűncselekményeket, és az iraki fegyveres beavatkozás a Biztonsági Tanács felhatalmazása alapján, valamint az államok nemzetközi közösségének jóváhagyásával és felügyeletével történt. A szír állam azonban nem bünteti, hanem előmozdítja a háborús bűncselekményeket. A szír hadsereg bevetése az államok nemzetközi közösségének felhatalmazása, jóváhagyása vagy felügyelete nélkül történt, és e közösség elítéli azt. Harmadszor a menekülttől olyan adatokat kérnek, amelyeket az rendszerint – mint az alapügyben – nem tud közölni, nevezetesen, hogy milyen katonai funkciót melyik egységben töltene be, ha nem vonná ki magát a katonai szolgálat alól.
- 17 A kérdést előterjesztő bíróság számára ebben az összefüggésben az a (további) kérdés merül fel, hogy a katonai szolgálat teljesítése a kérelmező számára akkor is a kizáró okok hatálya alá tartozó cselekmények elkövetésével „járna-e”, ha kiderül, hogy a kérelmező egyéni helyzete és személyes körülményei nem döntőek ugyan a kérdés vizsgálata szempontjából, a származása szerinti országban fennálló körülmények azonban egymagában észszerűen valószínűvé teszik a katonai szolgálat teljesítése során fennálló olyan helyzetet, amelyben háborús bűncselekmények elkövetésétől kell tartani. A kérdést előterjesztő bíróság a szíriai polgárháború konkrét körülményeinek figyelembevételével abból indul ki, hogy önmagában annak elvi lehetősége, hogy a hadköteles személy a katonai szolgálatát bűncselekmény elkövetése nélkül teljesíthetné, nem elegendő ahhoz, hogy valószínűtlenné tegye e személy arra vonatkozó állítását, hogy maga a katonai szolgálat háborús bűncselekmények vagy az emberiség elleni bűncselekmények elkövetésével járna.

Az előzetes döntéshozatalra előterjesztett negyedik kérdésről

- 18 A 2011/95 irányelv 9. cikkének (3) bekezdése a 2011/95 irányelv 9. cikkének (2) bekezdése értelmében vett üldöztetés vagy az ilyen cselekményekkel szembeni védelem hiánya és a 2011/95 irányelvnek a 10. cikkével összefüggésben értelmezett 2. cikkének d) pontjában megjelölt üldöztetési okok között fennálló összefüggést követel meg. A kérdést előterjesztő bíróság felveti a kérdést, hogy a

menekültkénti védelemre vonatkozó e feltétel a 2011/95 irányelv 9. cikke (2) bekezdésének e) pontja értelmében vett üldöztetésre is vonatkozik-e.

- 19 E kérdésre a német bíróságok nem adnak egységes választ. A kérdést előterjesztő bíróságnak kétségei vannak afelől, hogy kell-e alkalmazni a 2011/95 irányelv 9. cikkének (3) bekezdését a 2011/95 irányelv 9. cikke (2) bekezdésének e) pontja esetében is, mivel ez a rendelkezés – a (2) bekezdésben szereplő tényállások közül egyedülként – már megkövetel egy okozati láncot, nevezetesen a „katonai szolgálatmegtagadás miatti” büntetőeljárást vagy büntetést, miközben az összes többi tényállás egytagú. Ezenkívül a katonai szolgálatot megtagadó személynek bizonyítania kellene, hogy a 2011/95 irányelv 2. cikkének d) pontja értelmében faji, illetőleg vallási okok, nemzeti hovatartozása, politikai meggyőződése vagy meghatározott társadalmi csoporthoz való tartozása „miatt” tart üldöztetéstől hazájában. A katonai szolgálatot megtagadó személy rendszerint – ahogy a kérelmező ebben az eljárásban – arra hivatkozik, hogy ezzel a 2011/95 irányelv 10. cikke (1) bekezdésének e) pontja értelmében vett gondolatait juttatja kifejezésre. Ez felveti azt a kérdést, hogy a jelen ügghöz hasonló helyzetekben elképzelhető-e egyáltalán, hogy nem áll fenn összefüggés, mivel az a meggyőződés is politikai meggyőződésnek tekinthető, hogy konfliktushelyzetben nem szabad katonai szolgálatot teljesíteni, ha az háborús bűncselekmények elkövetését eredményezheti.

Az előzetes döntéshozatalra előterjesztett ötödik kérdésről

- 20 Az előzetes döntéshozatalra előterjesztett ötödik kérdéssel a kérdést előterjesztő bíróság azt szeretné megtudni, hogy a 2011/95 irányelv 9. cikke (2) bekezdésének e) pontja értelmében vett katonai szolgálatmegtagadás miatti büntetőeljárás vagy büntetés a 2011/95 irányelv 10. cikke (1) bekezdésének e) pontja értelmében vett politikai meggyőződés miatti üldöztetés egyik esetének minősül-e.